

Het boek over de oorlog

(BNRO, Nationale Radio-Omroep, 7.9.1945.

Deze lezing is een voor-lezing van *Mijn kleine oorlog*, 1946)

Een kleine schrijver schrijft zijn *kleine oorlog*, maar welke grote schrijver gaat er nu opstaan om ons *Zijn Boek Over De Grooten Oorlog* – allemaal met een hoofdletter – aan te bieden ? En aanbieden, het is een veel te fatsoenlijk woord voor zo een boek. Ons in het gelaat slingeren, ons in het ontstelde geweten smijten, dat ware dichters bij de waarheid, dit is bij de welvoeglijkheid. Gij misschien die geteisterd werd in uw have en goed, lijk ze dat noemen, maar die nog veel meer geteisterd werd in uw ziel, zijnde geëvacueerd geweest lijk een stuk vee en gedeporteerd lijk een misdadiger en gebombardeerd en gemitrailleerd en gefusilleerd en mee-geamuseerd lijk met een blikken pot waar de kinderen op schoppen, en 100 maal gestorven, verminkt, de mond gesnoerd en de tanden uitgeklopt met een ijzeren sleutel, zodat ge, daar zittend lijk Job met zijn zweren... of neen, daar zittend lijk Franske Wauters die in Kassel de brieven moest ronddragen voor de vreemde arbeiders en onder het bombardement in een afvoerbuis voor het vuil water gekropen was en, er uitkomende, Kassel niet meer zag. "Hadden ze mij een stoel onder de knikkende benen geschoven, ik zou, daar zittend, al wat Kassel geweest was kunnen overzien hebben"... en daar dus zittend op een stoel en kijkend naar al wat Europa geweest was... ach, ziet ge, weeral te klein van formaat... naar al wat de wereld geweest was, zoudt gij het boek kunnen schrijven waarvoor wij misschien niet eens de moed zouden hebben het te lezen, of waarvan wij misschien zullen zeggen "Ik begrijp het niet", omdat wij gewend zijn woorden te lezen die aaneengelijmd werden met doodgeboren letters en maar iets kunnen schoon vinden dat, lijk men zegt, ritme heeft, of dat rijmt, of dat geen betekenis heeft. Want gij zoudt woorden schrijven die geboren werden uit zweet en modder en stervende-paarden-in-een-wagen-met-de-wielen-omhoog, en door-de-luchtdrukuit-eengereten-huizenblokken en bloed. Gij zoudt met zulke woorden zinnen vormen lijk verwrongen rails, die doodgewoon aahvangen maar een eindeken verder in de lucht steken, net of de gebombardeerde treinen van zins zijn om naar de hemel te rijden, maar aan het einde van de rails, het kan niet anders, weer op de aarde zullen neerploffen – lijk trouwens alles wat de hoogte in wil -. Gij zoudt zinnen vormen lijk onze armen die zich in medelijden uitstrekken, maar zich halverwege inhouden omdat hier geen medelijden past, want als onze handen

niet doden, gaan wij gedood worden, gaan onze boeken verbrand en onze schilderijen als onwaardige kunst veroordeeld en onze schoonste gedachten als gedachten van krankzinnigen beschouwd worden, en zullen er slechts gedachten van sadisten en middeleeuwse brandstapelaars zijn. En uw bloedende woorden aaneengeregen tot pijnlijke verwrongen zinnen zullen bladzijden vormen lijk met mijnen bezaaide en door tanks opengewoelde velden, lijk de zwijgende en nog een beetje rokende steden Warschau, Coventry, Hamburg, Krakov, Rotterdam en al de steden van Rusland, waarvan men ons wijsgemaakt heeft dat er slechts sletten woonden die hun kinderen opaten en mannen die met een mes tussen hun opeengeklemd tanden liepen. O, uw boek zou een boek zijn van gecondenseerde tranen, van wellust in de dood, van Schweinerei die hier niet past, maar die in uw boek een vlammende getuigenis zal afleggen van het dier dat de geest kon overwinnen, van de draak die boven op St.-Michel stond en zijn krullende tong uitstak. Uw boek, dat gij alleen voor uw eigen zichzelf geschreven hebt, om aan uw stomme smart en blinde angst te ontkomen en niet waanzinnig te moeten worden, zal de spiegel, de afgrond, de hel zijn, waar komende geslachten zullen kunnen naar kijken – mits 25 centiemmen te betalen lijk in het museum, want ook dan zullen er profiteurs rondlopen – om... och, om wat ? om te herbeginnen misschien. Om al moordend en al verkrachtend en al leugens uitstrooiend, van uw boek te zeggen dat er nooit groter leugen geschreven werd. Om u in de ban van de heilige Kerk te slaan en op de index van de staat te zetten en op de nieuwe brandstapel te werpen en daar rond te dansen lijk de Indianen. Want ik, kleine schrijver, heb kleine vijanden die met geknabbeld papier smijten, doch gij, grote schrijver, zult grote vijanden hebben die u in uw verste nagedachtenis zullen komen onteren.